

ทางออกของ “ภาคประชาชน”
ในการแสวงจุดร่วมบนเวทีการเมืองยุคใหม่

รากหญ้า

สร้างบ้าน

ชนชั้นกลาง

สร้างเมือง

นิธิ เอียวศรีวงศ์

รวมบทความจากคอลัมน์ “กระแสรศรศน์”

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased from 10.5 million to 12.5 million, and the number of people in the public sector who are employed in health care has increased from 2.5 million to 3.5 million (Department of Health 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and cancer. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

Another reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and cancer. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A third reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and cancer. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A fourth reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and cancer. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A fifth reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and cancer. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A sixth reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and cancer. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

A seventh reason for the increase in the number of people employed in the public sector is the increasing demand for health care services. The population of the UK is ageing, and there is a growing number of people with chronic conditions such as heart disease, diabetes, and cancer. This has led to an increase in the number of people who need to be treated in hospitals and other health care settings.

รากหญ้าสร้างบ้าน ชนชั้นกลาง สร้างเมือง

นิธิ เอียวศรีวงศ์

รากหญ้าสร้างบ้าน ชนชั้นกลางสร้างเมือง • นิธิ เอียวศรีวงศ์

พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

ราคา ๑๔๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

นิธิ เอียวศรีวงศ์.

รากหญ้าสร้างบ้าน ชนชั้นกลางสร้างเมือง. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๒.

๑๕๒ หน้า : ภาพประกอบ.

1. ไทย-สถานการณ์ทางการเมือง
2. คนชั้นกลาง-คนรากหญ้า-จิตสำนึกทางการเมือง I. ชื่อเรื่อง

320.9593

ISBN 978 - 974 - 02 - 0309 - 4

- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : สุชาติ ศรีสวรงค์ • ผู้ช่วยผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประยงค์ คงเมือง
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : ศิริพงษ์ วิทยวิโรจน์
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : กิตติวรรณ เจริญเศษ • ผู้ช่วยบรรณาธิการ : โมน สวัสดิ์ศรี
- พิสูจน์อักษร : วาสนา พุ่มพืดตุน • คอมพิวเตอร์กราฟิก : กรวิชัย เชนกิจจรงค์
- ออกแบบปก - ศิลปกรรม : สันติภาพ แสงเดง • ประชาสัมพันธ์ : กมลทิพย์ ธนะกิจรุ่งเรือง

สำนักพิมพ์มติชน • www.matichonbook.com

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนามูมัล ประชาธิวัฒน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕ โทรสาร ๐-๒๕๕๙-๕๘๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนามูมัล ประชาธิวัฒน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๒๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๘-๒๑๓๓, ๐-๒๕๕๒-๐๕๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๕๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนามูมัล ประชาธิวัฒน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๒๑ ต่อ ๓๓๐๕, ๓๓๐๖ โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๐๕๕๘

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co.,Ltd. 12 Tethsabannaruean Rd, Prachinavate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์

๗

มังงูออกลูกเป็นมังกรหรือ

๑๑

การเมืองเรื่องน้ำท่วม

๑๘

ทางตันของวัฒนธรรมอำนาจ

๒๓

คุณภาพในความเปลี่ยนแปลง

๒๙

คอร์รัปชันเชิงนโยบายกับรัฐธรรมนูญ

๓๖

รัฐประหารและการเลือกตั้ง

๔๒

กำนันผู้ใหญ่บ้าน

๔๘

มรดกของ “ไทยรักไทย”

๕๕

๒๔ ชั่วโมงของคนชั้นกลางไทย

๖๑

ซื้อสิทธิ์ขายเสียง

๖๘

ปฏิรูประบบราชการ

๗๔

ไม่มีความโปร่งใสในสังคมเฉื่อยแฉะ	๘๐
อะไรมันคง?	๘๖
“มด”	๙๒
วัฒนธรรมทางการเมืองของคนชั้นกลางไทย	๙๗
ความรุนแรงไร้การผูกขาด	๑๐๕
ที่มาของนโยบายสาธารณะ	๑๑๒
ทางตันทางการเมือง	๑๑๙
การเมืองสุดโต่ง	๑๒๕
ทักษิณในปาสฐกถาจักรภพ	๑๓๒
ถนนและพื้นที่ประชาธิปไตย	๑๓๘
อารยะขัดขืน	๑๔๔
การเมืองภาคประชาชน	๑๕๑
ช่วยกันแหกวัฏจักรแห่งความรุนแรง	๑๕๗
การปรับระบบการเมือง	๑๖๒
การปรับระบบการเมือง (๒)	๑๖๘
การปรับระบบการเมือง (๓)	๑๗๕
การปรับระบบการเมือง (จบ)	๑๘๓
ตีพิมพ์ครั้งแรก	๑๘๙

คำนำสำนักพิมพ์

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความร้อนแรงทางการเมืองในปัจจุบัน ได้ทำลาย “หลักการ” ของระบอบประชาธิปไตยไปจนเกือบหมดสิ้น เนื่องจากการแสดงออกทางการเมืองอย่างเป็นทางการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่าง คนเสื้อแดง-เสื้อเหลืองนั้น ได้ใช้ยุทธวิธีเข้าห้ำหั่นฝ่ายตรงข้ามกันอย่าง ไม่เลือกรูปแบบ

เป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจู่โจมสังคมไทย...

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ “คนชั้นกลาง” ซึ่งเคยต่อสู้และเป็น ปฏิปักษ์กับรัฐบาลทหาร และเป็นผู้ผูกขาดพลังทางการเมืองมาหลาย ทศวรรษ กำลังถูกทำลายจาก “คนรากหญ้า” ซึ่งเริ่มมีจิตสำนึกทางการเมือง มากขึ้น ประจวบกับการปรากฏตัวของนักธุรกิจการเมืองที่ชื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้ใหม่ใช้นโยบาย “ประชานิยม” กับคนรากหญ้า เพื่อคะแนนเสียงของตนอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

ส่งผลให้คำกล่าวที่ว่า ผู้ก่อตั้งรัฐบาลคือชาวนชนบทและคนรากหญ้า ผ่านการเลือกตั้ง ในขณะที่ผู้ล้มรัฐบาลคือชาวเมืองและคนชั้นกลาง ไม่อาจเป็นจริงได้อีกต่อไป

ความขัดแย้งระหว่างคนชั้นกลางกับคนรากหญ้า จึงอุบัติขึ้นอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยง

จากหมายเหตุดังกล่าว รุดเร่งให้ ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ นักวิชาการผู้คร่ำหวอดกับปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมือง ชีตเขียนความคิดลงในคอลัมน์ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการตีพิมพ์อยู่ในเซคชั่นกระแสทรรศน์ หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันจันทร์ กระทั่งบรรจู่เป็นหนังสือ “รากหญ้าสร้างบ้าน ชนชั้นกลางสร้างเมือง” เล่มนี้

เนื้อหาของเรื่อง เริ่มต้นด้วยการวิพากษ์และประณามเหตุการณ์รัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ตั้งคำถามถึงความบกพร่องของ “รัฐธรรมนูญ” ฉบับล่าสุด อธิบายถึงการตื่นตัวของคนรากหญ้าที่มาพร้อมกับความศรัทธาถึง “ผู้นำที่รัก” ไปจนถึงความขัดแย้งที่ไม่อาจรับรู้ได้ว่าจะพบจุดจบเช่นใด

วิเคราะห์ วิจาร์ณ วิพากษ์ เข้าไปถึง “แก่น” จากเบื้องลึกของสังคมไทย

ไม่ว่าการเมืองบ้านเรายังคงจมปลักอยู่ท่ามกลางม่านหมอก มองไม่เห็นทางไปในอนาคต ทว่าความคิดของนักวิชาการที่เป็น “กลาง” อย่างแท้จริงเท่านั้นที่จะร่วมกันจุดดิ่งสังคมไทยให้พ้นจากหล่มเงาแห่งความมืดมิดไปได้

แม้ในวันนี้ เราจะยังไม่เห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ก็ตาม

สำนักพิมพ์มติชน

รากหญ้าสร้างบ้าน
ชนชั้นกลาง
สร้างเมือง

มังกุออกลูกเป็นมังกรหรือ

“ ความแน่นอนสม่ำเสมอของการสืบทอดอำนาจบริหารโดยผ่านการเลือกตั้ง น่าจะเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานที่ระบอบปกครองที่เรียกว่าประชาธิปไตย ควรต้องมีทุกระบบ แม้ไม่ศรัทธากับการเลือกตั้งนัก แต่มองอย่างไรก็มองไม่เห็นว่าการรัฐประหารจะเข้ามาแทนที่การเลือกตั้งได้อย่างไร ”

ผมเป็นคนหนึ่งที่ประกาศว่าไม่เห็นด้วยกับการแก้ปัญหาคูณทักษิณด้วยการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ แต่เนื่องจากคณะรัฐประหารไม่ได้มาถามผมก่อนจะลงมือยึดอำนาจ ผมจึงแถลงว่าเราแก้ไขอดีตไม่ได้เสียแล้ว หากภาระหน้าที่ของเราคือการทำให้สังคมที่มีหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพกลับคืนมาโดยเร็ว และอย่างดีกว่าเก่าด้วย

คนที่มึนงงยืนทำนองเดียวกับผมมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าได้แต่ยึดประชาธิปไตยอย่างมีเดบอด คือยึดแต่รูปแบบตายตัวโดยไม่ดูว่ารูปแบบนั้นๆ นำไปสู่การกดขี่บีฑาของนักเลือกตั้ง บางคนก็ผสมการประณามไปด้วยว่าเราเป็นพวกที่ตามกันฝรั่งอย่างไม่ลืมหูลืมตา หรือไม่มีปัญญาพลิกแพลงหลักการให้เข้ากับสถานการณ์

เหตุผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งมึนงงของเราโดนโจมตีก็คือ ถ้าไม่เกิดรัฐประหารจะปล่อยให้คนที่เข้าร่วมประท้วงคุณทักษิณถูกสังหารหมู่หรือเพราะฝ่ายคุณทักษิณได้เตรียมกองกำลังและประกาศภาวะฉุกเฉินไว้เล่นงานคนกลุ่มนี้แล้ว

กลับเป็นเหตุผลที่ทำให้ผมงันไปมากกว่าเหตุผลแรก เพราะผมเห็นพ้องกับอาจารย์เกษียร เตชะพีระ มานานแล้วว่าไม่มีหลักการนามธรรมทางการเมืองอะไรในโลกนี้มีคุณค่าพอที่เราจะสละชีวิตของใครเพื่อมันสักหลักการเดียว

แน่นอน...ย่อมรวมถึงหลักการประชาธิปไตยด้วย

แต่เนื่องจากผมพอมีความรู้ทางประวัติศาสตร์อยู่บ้างเล็กน้อย จึงทำให้ผมไม่ด่วนเชื่อว่าเหตุการณ์ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ กระทำกันขึ้นเพื่อป้องกันการสูญเสียชีวิตโดยไม่จำเป็น อย่างน้อยคณะรัฐประหารก็ไม่ได้อ้างดังนี้ เป็นเรื่องที่เกิดจากการปะติดปะต่อเอาเองภายหลังจากหลักฐานและการกระทำที่อาจตีความเป็นเช่นนั้นได้ ประวัติศาสตร์สอนว่าการตีความเพื่อให้ได้ “ท้องเรื่อง” ต้องอาศัยหลักฐานมากกว่านี้อีกมาก

ฉะนั้น ผมจึงไม่แน่ใจว่าเรื่องนี้จริงหรือไม่ และเชื่อด้วยว่าหากไม่รีบตายเสียก่อน ผมก็คงรู้ความจริงได้ไม่ยากนักในไม่กี่ปีข้างหน้า

ผมนำคำวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้มาทบทวนจุดยืนของตน และพบ (อาจด้วยความไม่ฉลาด) ว่าไม่มีน้ำหนักพอจะทำให้ผมเปลี่ยนจุดยืนของตัวเองได้ จนกระทั่งผมได้อ่านบทความของนักมานุษยวิทยาหญิงท่านหนึ่งในหนังสือพิมพ์ฝรั่งเมื่อเร็วๆ นี้ ซึ่งเธอตั้งคำถามเป็นหัวเรื่องของบทความว่า “บทเรียนประชาธิปไตยของใคร?” จึงทำให้ผมคิดหนักในการทบทวน

จุดยืนของตนเอง และผมอยากเล่าถึงกระบวนการที่ผมคิดทบทวนและผลของการทบทวนในที่นี้

กล่าวโดยสรุปตามความเข้าใจของผม นักวิชาการหญิงท่านนั้น เสนอว่า

๑. ประชาธิปไตยมีความหลากหลายและเป็นสัมพัทธ์ กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับยุคสมัยและสังคม แม้แต่ในสังคมฝรั่งเองก็แปรผันไปตามกาลเวลา ฉะนั้น ประชาธิปไตยจึงไม่ใช่เทคนิคตายตัวว่าต้องประกอบด้วยโน่นด้วยนี่

๒. สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญแก่มิติทางศาสนาและลำดับชั้นของคน สองมิตินี้ขัดกับสังคมเสมอภาคในหลักการประชาธิปไตยแบบตะวันตก บางส่วนของมันย่อมไม่ดีแน่ เช่น การกดขี่ทางเพศ เพราะถือว่าหญิงอยู่ในลำดับชั้นทางสังคมที่ต่ำกว่าชาย แต่บางส่วนของมันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้สังคมดำเนินไปโดยสงบได้ โดยเฉพาะเมื่อคนที่อยู่

ในลำดับขั้นที่สูงถูกกำกับด้วยหลักศาสนา ในกรณีของไทยพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งไม่ทรงมีพระราชอำนาจทางการเมืองในกฎหมาย แต่ที่จริงแล้วทรง อยู่ในสถานะสูงสุดของลำดับขั้นทางสังคม จึงทรงเป็นผู้นำในทางปฏิบัติ และพระราชจริยวัตรของพระองค์คือเชื่อมต่อกุณมคคติของไทยและความ เป็นจริงที่คนไทยต้องเผชิญเข้าหากันได้อย่างเป็นคุณประโยชน์ต่อประชาชน นัยก็คือ เมื่อระบบนี้เข้ามาแทนที่ระบบเลือกตั้งที่ไม่เป็นคุณต่อประชาชน ย่อมดีแก่เนื้อหาสาระของประชาธิปไตยกว่าไม่ใช่หรือ

๓. (ข้อนี้ผมจับไม่ได้ชัดเจนนักในบทความของเขา ฉะนั้น อาจจะถูกพลาด จากความหมายที่เขอดีตั้งใจได้) ประชาธิปไตยคือการสร้างอำนาจประชาชน (empowerment) และการสร้างอำนาจประชาชนอาจไม่ได้เกิดจากกระบวนการประชาธิปไตยแบบตะวันตกก็ได้ เช่น โครงการพระราชดำริก็เป็นการ สร้างอำนาจประชาชนทางเศรษฐกิจ เช่น โครงการฝนหลวง อีกทั้งไม่ ปลดปล่อยให้มีมิติทางเศรษฐกิจครอบงำมิติด้านความเป็นมนุษย์และวัฒนธรรม อีกด้วย

ฉะนั้น เธอจึงสรุปว่าแนวคิดประชาธิปไตยนั้นมีความหลากหลาย การรัฐประหารที่สุภาพอ่อนโยนของไทยน่าจะเตือนให้รำลึกถึงความหลากหลายของประชาธิปไตย แล้วแต่บริบทของสังคมและสถานการณ์

น่าประหลาดที่ผมเห็นด้วยกับข้อเสนอของเธอทุกข้อ หากทว่ามี ข้อแม้หรือมี “แต่” ที่ทำให้ความเห็นพ้องของผมไร้ความสำคัญไปหมด

ผมเห็นด้วยว่าประชาธิปไตยมีความหลากหลายและเป็นสัมพัทธ์ แน่ แต่เราไม่อาจดันข้อสรุปนี้ไปถึงขั้นว่ามีชั้นบันไดของประชาธิปไตยที่ แต่ละสังคมย่างก้าวไปในจังหวะที่ไม่เหมือนกัน สังคมตะวันตกใช้เวลานานมากกว่าจะยอมรับว่าพลเมืองหญิงมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกับ ชาย ในขณะที่ไทยอนุญาตให้ผู้หญิงได้สิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกับ ชาย นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรก ซึ่งที่จริงก็ไม่ไม่นานมานี้เอง

ฉะนั้น ความแน่นอนอนสม่าเสมอของการสืบทอดอำนาจบริหารโดย ผ่านการเลือกตั้ง (หรืออื่นๆ) ที่จะทำให้เห็นความยินยอมพร้อมใจของ

พลเมือง) จึงน่าจะเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานที่ระบอบปกครองที่เรียกว่า ประชาธิปไตยควรต้องมีทุกระบบ ไม่ว่าจะบริบททางสังคม-วัฒนธรรมจะเป็นอย่างไรก็ตาม ผมมองอย่างไรก็มองไม่เห็นว่าการรัฐประหารจะเข้ามาแทนที่การเลือกตั้งได้อย่างไร แม้ไม่ศรัทธากับการเลือกตั้งนัก แต่สิ่งที่จะเข้ามาแทนที่การเลือกตั้งได้ คงต้องสะท้อนอำนาจของประชาชนที่จะตรวจสอบและกำกับฝ่ายบริหารมากกว่าการรัฐประหารแน่

ก็จริงที่ศาสนาและลำดับชั้นของคนไม่มีบทบาทในประชาธิปไตยตามแบบตะวันตกเลย และนำไปสู่ความน่าเกลียดน่ากลัวหลายอย่าง แต่ข้อเสนอนี้ว่าคนที่อยู่ในลำดับชั้นทางสังคมที่สูงในสังคมไทยย่อมถูกศาสนากำกับนั้น เป็นข้อเสนอที่น่าสงสัย ไม่เฉพาะแต่ในสังคมไทยปัจจุบันเท่านั้น หากรวมถึงในอดีตด้วย อย่างน้อยการรัฐประหารขับไล่รัฐบาลเก่าซึ่งประกอบด้วยคนที่ถูกจัดอยู่ในลำดับชั้นทางสังคมที่สูงเกือบทั้งนั้น ก็พิสูจน์แล้วว่าไม่จริง เพราะคนเหล่านั้นถูกกล่าวหาว่าโกงหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวยิ่งกว่าส่วนรวม อันลั่นชัดกับหลักศาสนาโดยสิ้นเชิง

แต่นักวิชาการหญิงท่านนั้นพูดให้ (ผม) เข้าใจว่าคนที่อยู่ในลำดับชั้นสูงสุดคือพระมหากษัตริย์ย่อมถูกกำกับด้วยศาสนาให้ทรงใช้อำนาจไปในทางที่เป็นคุณประโยชน์ต่อประชาชน ข้อนี้ก็จะจริงหรือไม่ก็ตาม แต่มีปัญหามาว่าบุคคลในลำดับชั้นสูงสุดสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้บริหารให้เป็นไปในทางชอบธรรมได้หรือไม่ ข้ออ้างของการรัฐประหารเมื่อ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ อ้างเหตุหนึ่งในการยึดอำนาจว่าเพราะรัฐบาลเก่าแสดงท่าทีซึ่งหมิ่นเหม่ต่อการละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์ ดูจะเป็นคำตอบต่อปัญหาข้างต้นได้อยู่แล้ว

ฉะนั้น ผมจึงสงสัยว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ฝังรากลึกอยู่กับการจัดลำดับชั้นทางสังคมนี้ จะช่วยสร้างอำนาจประชาชน (empowerment) ได้อย่างไร แม้สมมติให้สถาบันพระมหากษัตริย์คือตัวแทนที่แท้จริงของประชาชน ยกเว้นแต่จะถวายพระราชอำนาจคืนแก่มหาธรรมราชา เพื่อ

ทำหน้าที่กำกับอัครมหาเสนาบดีแทนประชาชน แต่ผู้เขียนบทความก็ยอมรับว่าการเลือกหรือสืบทอดผู้นำที่เก่งและดีนั้นเป็นปัญหาของระบอบปกครองทุกระบอบ

ก็จริงอีกนั่นแหละที่ประชาธิปไตยอาจยื่นย้อมมาให้เหลือเพียงหัวใจสำคัญคือการสร้างอำนาจของประชาชน และคงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าโครงการพระราชดำริต่างๆ นั้น เป็นการสร้างอำนาจของประชาชนอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจนำไปสู่อำนาจทางสังคมและการเมืองได้

แต่จริงแล้วอำนาจทางเศรษฐกิจ, สังคม, การเมือง และวัฒนธรรมนั้นแยกออกจากกันไม่ได้ เพราะต่างเชื่อมโยงหนุนหรือขวางกั้นกันและกันอยู่ตลอดเวลา แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าอำนาจหนึ่งเพิ่มขึ้นจะทำให้อำนาจด้านอื่นเพิ่มตามไปด้วยเสมอ ฐานเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในบางเงื่อนไขอาจทำให้มิติทางการเมืองไร้ความสำคัญไปเสียก็ได้ (depoliticization) หรือทำให้ผู้คนมองไม่เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของตนเองกับส่วนอื่นๆ ของสังคม (desocialization) จึงกลับกลายเป็นอ่อนแอลง

หลังการรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙ เรากำลังใจเมตตินโยบาย “ประชานิยม” ของคุณทักษิณว่าไม่ได้เพิ่มอำนาจทางการเมือง, สังคม, และวัฒนธรรมให้แก่ประชาชนซึ่งบังเอิญได้ประโยชน์เลย แต่จริงแล้วนโยบายเหล่านี้กลับผูกมัดให้ประชาชนกลายเป็นผู้พึ่งพาทายใต้ระบบอุปถัมภ์ที่มีคุณทักษิณเป็นศูนย์กลางอย่างดึ้นไม่หลุด

ผมคิดว่าเราคงปฏิเสธพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกรในโครงการพระราชดำริต่างๆ ไม่ได้ แต่นั่นไม่อาจนำไปสู่ข้อสรุปถึงผลของโครงการเหล่านี้ว่าเป็น empowerment ได้โดยอัตโนมัติจริงอยู่ โครงการประชานิยมของคุณทักษิณมีจุดมุ่งหมายเพื่อแลกกับคะแนนเสียง ในขณะที่โครงการพระราชดำริไม่ได้ต้องการสิ่งตอบแทนเช่นนั้น จึงทำให้เรากล่าวได้ว่าเป็นพระเมตตา แต่ผลของโครงการสองประเภทนี้แตกต่างกันอย่างไรในด้าน empowerment เป็นเรื่องที่ต้องศึกษา

มากกว่าสรุปง่าย ๆ ว่าแตกต่างกัน

ในขณะที่เขียนบทความนี้ รัฐบาลได้ตัดสินใจป้องกันอุทกภัยในกรุงเทพฯ ด้วยการระบายน้ำเหนือลงทุ่งแกบอยุธยา เพราะกรุงเทพฯ เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ ความเสียหายจากน้ำท่วมจะมีโหฬารกว่ากันมาก ชาวนาอยุธยานั้นมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าชาวนาในภาคเหนืออีสาน-ใต้เป็นหลายเท่าตัว แต่อำนาจทางการเมืองของเขาไม่ได้มีมากไปกว่าชาวนาในภาคอื่นเลย เพราะเจ้าของธุรกิจในเมืองที่เขาสละข้าวในนาเพื่อรักษาให้แห้งนั้น ไม่เคยต้องควักกระเป๋าชดเชยความเสียหายให้แก่เขาเลย ข้อเสนอชานมาแล้วให้เก็บภาษีน้ำท่วมจากชาวกรุงเทพฯ ถูกหนังสือพิมพ์และคนชั้นกลางซึ่งอุปถัมภ์หนังสือพิมพ์ถล่มจนตกไปอย่างไม่เป็นท่า

ประชาธิปไตยหรือไม่ ทุกสังคมต้องรู้จักสามัคคีทั้งนั้น แต่ความรู้รักสามัคคีไม่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยเลื่อยหรือสปอตทีวี แต่เกิดขึ้นได้จากความเป็นธรรม และความเป็นธรรมเกิดขึ้นได้ในสังคมที่สร้างอำนาจที่ใกล้เคียงกันแก่ประชาชนทุกกลุ่ม

ซึ่งไม่มีการรัฐประหารอะไรนำมาให้ได้

การเมืองเรื่องน้ำท่วม

“ ผู้คนถูกก่อก่อให้ล้มความยุติธรรมที่ตัวได้รับด้วยการร้องรำของตาราทีวี แล้วก็กลับไปนอนบนหลังคาตามเดิม ในขณะที่คนกรุงเทพฯ และสื่อรู้สึกตัวว่าได้ล้างบาปไปแล้วด้วยสิ่งของและเงินที่จับขอมมาก่อนหย่อนลงกล่องบริจาค ”

เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว ตอนที่กรุงเทพฯ เพิ่งเผชิญกับปัญหาน้ำท่วม ดร.มนตรี เจนวิทย์การ เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ฝรั่งในกรุงเทพฯ ว่า

มี “การเมือง” อยู่ในน้ำท่วม เพราะน้ำไม่ได้ไหลเอ่อไปตามความลาดชันของผิวโลก หากถูกแนวของกระสอบทรายและเครื่องสูบน้ำผลักดันให้ไปท่วมอยู่ในบริเวณของคนที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองลาดชันต่ำต่างหาก